

ELSŐ TALÁLKOZÁSAIM A JELENKORRAL

Emlékek és újraértelmezett emlékek

*Pécs művészeti élete egy fejhosszal
a többi magyar város előtt jár.¹*

1972 őszén kezdtem meg középiskolai tanulmányaimat a pécsi Zrínyi Miklós Kereskedelmi Szakközépiskolában, ahol osztályfőnököm és magyartanárom Szentgyörgyi Mária, az egykori Lukács-tanítvány volt. Állandóan magyaróráink voltak: osztályfőnöki óra helyett, német- és franciaórák helyett, tanulószobákon. És az irodalomtanításnak fontos része volt a kortárs pécsi irodalom nyomon követése; így a *Jelenkor* olvasása is melegen ajánlott volt. (Abban az időben a főszerkesztő Szederkényi Ervin, a szerkesztő Pákolitz István volt; és azt is hamarosan megtudtuk, hogy a korábbi főszerkesztőt – Tüskés Tibort – „ellenzéki szerzők” közlése miatt 1964-ben eltávolították a lap éléről.)² Akkoriban egy-egy lapszám – ha jól emlékszem – öt forintba került; ha valamelyikünk megvette, körbeadogatta, vagy az iskolai könyvtárban olvastuk. És ennek az olvasgatásnak-lapozgatásnak előbb-utóbb nagy presztízse is lett.

(1) Kezdetben a lap öregurak folyóiratának tűnt, akik a saját nagyságukat prezentálják. Halványan emlékeztem egy Vas István-versre, most utána is néztem: „Hát nem furcsa hogy / Még ez a tavasz is itt talál? // Ahogy fölfelé száll a víz / Dagad széles Dunának partinál. // Alacsony a szintje, / Vélvéd látni szinte / A folyó fenekét. / A rakparton a száradó kövek. // A szag a víz a kő / Mindennek hirtelen / jelentése van / Fenyegető.”³ Kimondottan budapesti vers. És ehhez kapcsolódott egy Bertha Bulcsu-interjú (aki alig néhány évvel korábban költözött Pécsről Budapestre).⁴ Gyakorlott interjúkészítő volt, több interjúkötete is megjelent. Az interjú előtt ez áll: „Idegenül állok Vas István ablaka alatt. Bár tudom, hogy hatvankét éves, textilesnek készült és költő lett. Tudom, hogy hívó, bízó költő. Tudom, hogy tiszta ember [...]. Tudom, hogy jó verseket írt és ír ma is. ... És az ismert, látott, kitapintható világról beszél költeményeiben. Éhségről, ízekről, szobrokról, szerelemről, a test érthetetlen fájdmáról.”⁵ Mesterien semmitmondó mondatok. Azt azért megtudjuk, hogy a beszélgetésre egy katartikus pillanatban került sor: Vas István

¹ Tüskés Tibor: *Nagyváros születik*, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1975, 154.

² A lap számos, a szocialista kultúrpolitika által nem kimondottan kedvelt szerzőt jelentetett meg (Kodolányi Jánost, Weöres Sándort), de Tüskés leváltását közvetlenül Mészöly Miklós „Az ablakmosó” című „burleszk-tragédiájának” közlése váltotta ki.

³ Vas István: Hát nem furcsa?, *Jelenkor*, 1972/9, 771.

⁴ „Bertha Bulcsu tehetségének »fölfedezése«, pontosabban: novelláinak rendszeres publikálása az 1958 őszén induló *Jelenkorra* maradt. Írásait rendre-sorra közli a lap; később a fémnyomó szakmát »irodalmibb« foglalkozásra cseréli, a *Dunántúli Napló*, majd az *Esti Pécsi Napló* munkatársa lesz, s bekapcsolódik a *Jelenkor* szerkesztésébe. [...] 1962-ben napvilágot lát első novellás kötete, a *Lányok napfényben*, melyet két év múlva újabb követ, a *Harlekin és szerelme*.” Tüskés Tibor: *Pannóniai változatok*, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1977, 192.

⁵ Bertha Bulcsu: Interjú Vas Istvánnal, *Jelenkor*, 1972/9, 774.

súlyos betegségen esett át. De azt akkoriban esélyem sem volt észrevenni, hogy egy kérdés kapcsán Vas szépen elrelativizálta a költőtől akkoriban elvárt forradalmár-prófeta szerepet. A kérdés megfogalmazása meglehetősen prózai: *A költő szerinted befolyásolhatja a világ eseményeit?* És a válasz: „[Természetesen] nem. Az ember fogalmazza meg rögtön, hogy nem befolyásolhatja. Akkor aztán mondja meg, hogy igen, de ez nem ilyen egyszerű. Most nem arról beszélék, hogy Magyarországon nagy szerepe volt a költészetnek, bár ez igaz. Nagy volt a porhintés is. De nagyobb szerepe volt, mint a mai nyugati országokban, mégsem erre gondolok. Nem befolyásolhatja, de titkon biztos vagyok benne, hogy befolyásolja. Ez olyan dolog, mintha azt kérdeznéd, hogy hiszek-e a feltámadásban? Az ember azt mondja, nem. Ki van mutatva. De e nélkül a titkos hit nélkül nem lehetne tovább élni. Nem tudom, hogyan halhatatlan a személyiség, és hogyan hat a költészet. Nem abban hiszek, hogy a költő kiáll, elmond egy verset valamiről, és ... Petőfi. Nem tudok nagyobb példát mondani. Kiállt, elmondta a Talpra magyart, hatott. Ilyent az én életemben még nem láttam.”⁶ És ilyen kérdés természetesen nem maradhatna benne egy valamelyest is megszerkesztett interjúban: *A nőkről is mondhatnál valamit...* Hát persze, de e kérdés után minden összeomlik. Az alig tíz évvel később megjelent nagy önéletrajzi munkájában Vas István már közel sem tűnik ebben ilyen biztosnak, már csak Babitsra vonatkoztatva, és inkább anekdotikus hangütéssel mondja: „Hiába, őt, az »elefántcsonttorony«-ban – ahogy még mindig mondogatták – mindenképpen jobban érdekelte a politika, legalábbis mindenképpen előrelátóbban érezte, még kitörésük előtt a katasztrófáit.”⁷ A forradalmi-prófetai szerep elestével a költővel szembeni minden morális elvárás is megtántorodik. Az önéletrajz végén Vas arról ír, hogy az egyik kedvenc Nietzsche-könyve a *Jenseits von Gut und Böse*, melynek már a címe mámorító érzéseket váltott ki belőle.⁸

És most ugorjunk még egyet: Vas 1984-ben a *Mozgó Világ* című folyóiratban Illyés Gyula *Fekete-fehér* című versét elemezte; ez volt a címadó verse az 1968-ban megjelent Illyés-kötetnek. Néhány hónappal később Koczás Sándor ezt írta róla: „Előre meg kell mondanunk, hogy [ez a kötet] nem gyökeres fordulat, nem abszolút változás [Illyés pályáján]. A költői pálya eddigi ívének szerves folytatását érzékelhetjük, azonban jelentős minőségi átrendeződéssel. Illyés Gyula megmaradt most is tárgyias költőnek, pontosabban szólva a valóság, az élet közvetlen közelségét is kifejező lírikusnak, ahogy ezt már a korábbi évtizedekben nála tapasztaltuk és elfogadtuk. De valamiképpen megnőtt, felfokozódott verseiben a direkt, a »meztelen« gondolat jelenléte. S ebből következően a költőben erősebb lett a törekvés arra, hogy ne csak megjelenítsen és – akár statikus, akár dinamikus – érzelmi állapotot közvetítsen, hanem lírikus módjára értelmezzen is. Hogy a jelenségek gondolati »holdudvarát« is körbejárja, vagy legalábbis kérdőjelezve, félmondatos merengésekkel kitapogassa.”⁹ A vers 1984-es felidézésének apropója nyilvánvalóan Illyés 1983 tavaszán bekövetkezett halála volt. Koczáshoz hasonlóan Vas István is ennek a költészetnek a modernségét hangsúlyozza. „Múltkoriban azt találtam mondani, hogy az utóbbi évtizedekben Illyés volt a legmodernebb költőnk. Akadtak, akik csodálkoztak ezen. Határozott állítást csak tévóvan tudnám érvekkel bizonyítani.”¹⁰ Hát nézzük ezt a *Fekete-fehér* című vers példáján, az elemzésnek most csak a végeredményét földidézve: „Legmélyebb, legszemélyesebb mondanivalója, ha úgy tetszik, üzenete [a versnek] talán [...] az, hogy a becsületnél vannak nagyobb, komolyabb, fontosabb dolgok is az életben, meg a halálban.”¹¹ Ma csodálkozva kérdezném: ez lenne a modernség lényege?

⁶ Uo., 777–778.

⁷ Vas István: *Mért vijjog a saskeselyű?*, II. kötet, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1981, 559.

⁸ Uo., 574.

⁹ *Irodalomtörténet*, 1969/1, 198.

¹⁰ Vas István: Egy-két szó egy Illyés-versről, *Mozgó Világ*, 1984/3, 123.

¹¹ Uo., 125. A szomorú csak az, hogy ez az elemzés közvetlenül a *Mozgó Világ* cenzurális megbukta-

(2) Újraolvasva az 1972 és 1976 közötti évfolyamokat, feltűnik, hogy még véletlenül sem jelenik meg semmiféle utalás a kor társadalmi, politikai, kulturális életére. Miközben: 1972 novemberében az MSZMP leállította a gazdasági reformokat, 1973-ban sor került a filozófus-perre, 1974-ben kirobbant az olajválság. De cserében a marxista ideológiát is sikerült távol tartani.¹²

Tüskés Tibor 1973-ban megjelent Zrínyi-monográfiájáról Csűrös Miklós (aki később sok *Jelenkor*-szerzőről írt fontos dolgozatot) közölt recenziót. Az ügyes egyensúlyozás mesterdarabja. Ebben elmondja, hogy Horváth János nyomán a marxista irodalomtudomány is elfogadta,¹³ hogy Zrínyi elsődlegesen barokk szerző. Tüskés azonban elsősorban reneszánsz alkotót lát benne. Na, most mi legyen? „Tüskés [...] az életrajzban és a jellemzésben is, hőse egyéniségének reneszánsz vonásait hangsúlyozza, gondolkodásmódja evilágiságát, autonómiáját, humanizmusát, türelmét.”¹⁴ A kor megszokott kritika-gyakorlatával ellentétben egy marxista tétel nem lesz az elítélés és a kiátkozás alapja.

Van azonban egy másik diskurzus, amely a lapban, ebben az időben dominánsnak tűnik, és ez a nemzeti-nacionalista diskurzus. Nézzük Illyés Gyula *Koszorú* című versének első versszakát: „Fölmagasodni / nem bírhatz. De lobogsz még, / szél-kaszabolta magyar nyelv, lángjaidat / kigyóként a talajszintjén iramítva – sziszegvén / néha a kintől, / többször a béna dühtől megalázott. / Elhagytak szellemeid.”¹⁵ Erről a versről Tüskés *A költő tanúságtétele* címmel írt elemzést: „A *Koszorú* illúziótlan számvetés. Erőteljes képei, nagy erejű hasonlatai, indulatos szavai mögött elégedetlenség feszül. A vers közvetett kritika és ítélezés afölött, ami az anyanyelv »fölmagasodását« akadályozza. Az aggodalom az olvasót is erkölcsi szembenézésre kényszeríti, a költő megrendültsége a befogadó etikai ítéletét is fölkelti. A vers az igazi nagy alkotások képességével bír: azonosulunk vele. Ami benne fájdalom és keserűség, nem lefegyverez, hanem feloldódik a költő tanúságtételében, a tiszteletadásban.”¹⁶ A költő nem a költői hivatás mellett, hanem (nagy pátozzsal) a magyar nyelv mellett tesz tanúságot; és így mégiscsak egyfajta közösség-kovácsolóként jelenik meg.

A lapban ebben az időben bőven jelentek meg olyan alkotások, amelyek a patetikusan megkonstruált nemzeti-történelmi kánonokat problematizálták. Talán Illyés *Testvérek* cí-

tása után jelent meg, amikor sokan – a fiatalabb szerzők – elfordultak a laptól, és nem támogatták a párt által kinevezett új szerkesztőséget.

¹² 1970-ben Hermann István publikált egy könyvet, amely nemcsak elméleti munka szeretett volna lenni, hanem a szocialista kultúrpolitika alapvetését is szeretne volna nyújtani. Ennek alaptézise talán a következő: „A polgári kultúra alapjaiban véve mindent nivellál. A szocialista kultúra lényege viszont a harc a nivellálás ellen, ami egyet jelent azzal, hogy – noha kezdetben szükségképpen ugyanerre az alapra kell helyezkednie – tudatosan küzdenie kell ez ellen, hiszen a magántőke megszüntetésével lehetőség nyílik arra, hogy a tőke-fétis eltávolításával a nivellálás helyett a differenciálás váljon központi kategóriává.” Az elvárások egy hihetetlenül absztrakt szintre csúsznak át, nincs szó még a realizmusról sem. Az irodalom kultúrpolitikai irányítása lassan passzivizálódott, de teljesen meg sohasem szűnt. Lásd Hermann István: *A szocialista kultúra problémái*, Kossuth Könyvkiadó, 1970, 153–154.

¹³ Horváth János a magyar barokk irodalom két szárnyát különíti el: Pázmány Péter képviseli a „tipikus”, Zrínyi Miklós pedig az „egyéni” irányzatot. Az utóbbiról írja: „A korváltás ellentétei nála átmenet nélkül, az egyéni ihlet nagy akaratából egybeolvasztatnak, de a kollektivitást még akkor ki nem békíthető módon. Magyar históriás ének természetes primitívsege és a nemzetközi eposzműfaj nagy ihlete átmenet nélkül, titáni, zseniális szabadsággal egybegyúrva; a barokk ízlés hitvalló hérosztípusa ihletetlen belenézve a históriás ének vitéztípusába, s ezzel az egész történeti esemény, minden – nem csak tárgyilag, hanem költőileg is realiztikus – részletével a szent-tisztelet hítfenségébe, misztikumába felemelve.” Horváth János: *A magyar irodalom fejlődéstörténete* (1922), in: *Irodalomtörténeti munkák I*, Osiris, 2005, 143–144.

¹⁴ Csűrös Miklós: Tüskés Tibor: Így élt Zrínyi Miklós, *Jelenkor*, 1974/2, 190.

¹⁵ *Jelenkor*, 1972/11, 1005.

¹⁶ Tüskés Tibor: A költő tanúságtétele. Egy Illyés-vers megközelítése, *Jelenkor*, 1972/11, 1011.

mű (ebben az időben Pécsen bemutatott) drámája¹⁷ inspirálhatta Csorba Győző nagy versét: „Hej Dózsa! Dózsa! finnyás-kényes, gondoktól aggályoskodó, / csupa-gátlás lelkünkbe merhessünk-e hívni? / Elbírunk-e, beférsz-e hozzánk, zárjunk-e falaink közé? / Vagy jobb-e hagynunk inkább, hogy te is, mint a regebeli / szarvassá változott fiú, csörtess immár szűnös-szünetlen / történelmünk rengetegében, kívül, de mindenütt jelen, / kőhegyű szarvaiddal őrizd nappalaink és éjszakáink / s olykor végy föl rájuk virágot, állítsd ívük közé a holdat / a napot s a csillagokat ...”¹⁸ Ugyanakkor ezeknek az éveknek az egyik szenzációja, hogy a folyóirat közölte (közölni merte) az alig néhány évvel korábban államellenes izgatás miatt felfüggesztett börtönbüntetésre ítélt fiatal író-költő, Dalos György versét. „Tankokat küldeni Temesvárra / Dózsának Zápolya ellen / Felhívni Zrínyit egy utcai fülkéből és / a vaddisznóról értesíteni / Figyelmeztetni Rákóczit hogy / főurai titkos labancok / Penicillint vinni a nagybeteg / Csokonainak / Petőfit valami ürüggyel elhívni Segesvárról // És egyáltalán / valamit tenni már / a huszonötödik órában.”¹⁹ Talán lehetett volna minden másképp.

(3) 1976 tavaszán kétszer-háromszor is meglátogattuk Tüskés Tibort otthonában, aki ebben az időben a pécsi Janus Pannonius Gimnázium tanára volt, és akinek az előző évben jelent meg *Nagyváros születik* című könyve. Mi még nem ismertük a könyvet, de ő legszívesebben a könyvről beszélgetett volna velünk. A könyvben az egyik interjúalany mondja: „Én nem itt születtem, de nem tudnám már elképzelni másutt az életemet”.²⁰ A harang értük szól: gyertek csak, gyertek, minél többen, ezáltal lesz Pécs nagyváros. És a szerző végtelenül szomorúan tekint az elvándorló értelmiségiekre, bár maximálisan megérti őket: „Volt egy pillanat az életükben, amikor úgy érezték, hogy tehetségük kibontakozásához más környezetre van szükségük. Sorra megjelenő könyveik, az irodalmi életben elfoglalt helyük bizonyítja, hogy jól választottak. Azt, ahová ma jutottak, Pécssett – ugyanezzel a tehetséggel – nem érték volna el.”²¹ És következik egy nagy ívű áttekintés a város tájbeli elhelyezkedéséről, gazdasági és kulturális életéről, az itt élő emberek mentalitásáról. (És jön mindenféle apróság is, kacatok: a városban található fákról, a városban élő kutyákról stb.) A könyv alig erőltetett optimizmussal ünnepli a szocialista modernizációt, de él azzal a lehetőséggel is, hogy akkoriban már szabad volt megfogalmazni punktuális kritikát is. Ezt „jobbító szándékú” vagy „pozitív” kritikának is nevezték. Sok-sok semmi-ség. „Nincs kalauz a pécsi autóbuszson, akitől meg tudnám kérdezni, hogy hol kell leszállnom. A boltban kevés az eladó, magamnak kell kiválasztani a portékát. A közterületeken egyre több az utasítást közlő vagy tiltó tábla. A postán gép köpi ki a bélyeget és a képeslapot. A pályaudvaron automata méri a feketét, adja a szendvicset.”²² Itt a szerző kicsit skizofrén helyzetbe kerül: most kell a nagyvárosiasság vagy nem?

A könyv azonban igazán akkor lesz érdekes, ha a *Jelenkor* szempontjából tekintjük. *Egyrészt* tudjuk, hogy a folyóiratban újra és újra megjelent a pécsi tematika: pécsi élmények és a pécsi vagy Pécs környéki táj. Ebből és ebben az időben számomra a legemléke-

¹⁷ „Illyés gyakran alkalmazott drámáiban vitát (bár változó súllyal, és nem mindig a drámai kollízió helyett); ezek jobbra drámai viták voltak, minthogy a történést eldöntő cselekvést, állásfoglalást érlelték, készítették elő [...]. Most valami másról van szó. legfeltűnőbb, hogy a két Dózsa közötti szüntelen polémiaának nincs drámai eredménye, nem születik belőle elhatározó tett, drámai döntés.” Futaky Hajna: Pécsi színházi esték: Illyés Gyula: Testvérek, *Jelenkor*, 1972/11, 1013., 1059.

¹⁸ Csorba Győző: Csörtess immár, *Jelenkor*, 1972/12.

¹⁹ Dalos György: Előjegyzés holnapra, *Jelenkor*, 1972/9, 807.

²⁰ Tüskés Tibor: *Nagyváros születik*, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1975, 163.

²¹ Uo., 160.

²² Uo., 167. Számunkra akkoriban mindez egy kicsit másként nézett ki: a buszokon jobban lehetett biccelni, vásárlás közben egymással lehetett beszélgetni, röhögsélni, a vasútállomáson vasárnap, éjjel vagy kora reggel is lehetett szendvicset venni.

zetesebb Csorba Győző egyik verse volt. „Nyirkos nem-szeretem-idő a Szókó / leveletlen tőkén fáin lent a forró ifjúság / városának tetőin hó sehol zöld sem sehol / Neked itt többé már minden sehol / amit szerettel amit úgy szerettel / s Te is sehol te is sehol ... / De az a fény az a melegség / az a hang él és szűnhetetlen / itt is ott is és mindenütt.”²³ Tüskés ezt a kapcsolatot szívesen misztifikálta, és szinte determinisztikus erőt tulajdonított a tájnak és a környezetnek az irodalmi (és művészi) alkotások tekintetében.²⁴ Amikor a folyóirat főszerkesztője lett, azzal a kéréssel fordult a város szellemi elitjéhez, hogy írják meg a városhoz kötődő emlékeiket és élményeiket, és ezeket „Táj és történelem” címmel közölte. A mostani könyv egy ugyanilyen című fejezettel kezdődik. Ebben a könyvben Tüskés minden bizonnyal a *Jelenkorban* végzett főszerkesztői, majd később szerzői-közreműködői munkájának meghosszabbítását látta. *Másrészt* roppant feltűnő, hogy az egész könyvben kifejezetten a *Jelenkor* szinte elő sem fordul. A művészeti életet tárgyalva írja Tüskés: „Az irodalmi élet műhelye, a *Jelenkor* segíti a fiatal tehetségek jelentkezését, támogatja a tájon élő írókat, s nyitva áll az elszármazottak előtt is...”²⁵ Nagyjából olyan ez a mondat, mintha egy pártbizottságnak szóló jelentésben szerepelne; és szerintem az egész könyvben nincs még egy ilyen mondat. Tüskés mintha elszólná magát: igen, a pártbizottság váltotta le. És azt akarja mondani, hogy erről már nincs mit beszélni, kiteszi a három pontot a végére és kész. És most lehet csak látni egy rejtett összefüggést: hogy létrejön egy nagyváros, szellemi-kulturális értelemben is, ahhoz a kulturális elit elvándorlását kellene megfékezni vagy megállítani. És ebben a *Jelenkor* döntő szerepet játszhat; a maga nyitottságával, a fiatalok irányába való megnyílásával. A fiatalokról fölvázolt kép azonban meglehetősen sablonos, és nem nagyon különbözik attól, ahogy akkoriban a pártideológia az „ifjúsági problémáról” beszélt. „A város életének legkritikusabb szemlélői talán a fiatalok.”²⁶ „A fiatalok ok nélkül is könnyen elégedetlenkedők.”²⁷ A leírásokban azonban a fiatalok inkább arctalan és hangtalan tömegként jelennek meg. „Pécs, diákváros, tehát sokan vannak [mármint a fiatalok]. Karcsúak, magas növésűek, jó-alakúak. Csapatokban lepik el a tereket, az utcákat, a kerthelyiségek és a presszók asztalait, a mozik előcsarnokát. Amikor fél kettőkor vége van a tanításnak, kitódulnak az iskolák kapuján. Este klubok, művelődési házak köré gyűlnek. Keresik az együttlét, a társas élet alkalmait. Magnót hallgatnak, táncolnak.”²⁸ Tüskés e sorok megjelenésekor mindössze negyvenöt éves, és mintha a nagyvárosiasodás minden problematikus vonását a fiatalokhoz kötné. „A nagyváros nem szereti a személyiséget: uniformizál. Az iskola egyenruhát, egyensapkát, jelvényt parancsol a diákra. Aki teheti, tiltakozik is ellene. De mivel? Újabb uniformissal: farmernadrággal, hosszú hajjal, szemhéj-festéssel.”²⁹

És Tüskés talán sejtette: a *Jelenkor* történetében majd akkor kezdődik egy igazán új szakasz, amikor e fiatalok képviselői már nemcsak a szerzők, hanem a szerkesztők között

²³ Csorba Győző: Pécs 1973, *Jelenkor*, 1974/2, 100. (Kiskamaszként, otthonról elkerülve, egy katonai mintákat követő, embertelen kollégiumban [Pécs, Bajcsy-Zsilinszky utca 8.] laktam, sok-sok megpróbáltatás közepette. És jól emlékszem: ott és akkor ez a vers az egyik kedvencem volt.)

²⁴ „Pécsnek megvan a maga, tájba gyökerező saját értelmisége.” „A városról kialakuló képet első-sorban a város értelmisége formálja. A város »jelentését« a város irodalma emeli az emberek tudatába.” Tüskés Tibor: *Nagyváros születik*, i. k., 140–141.

²⁵ Uo., 154.

²⁶ Uo., 179.

²⁷ Uo., 180.

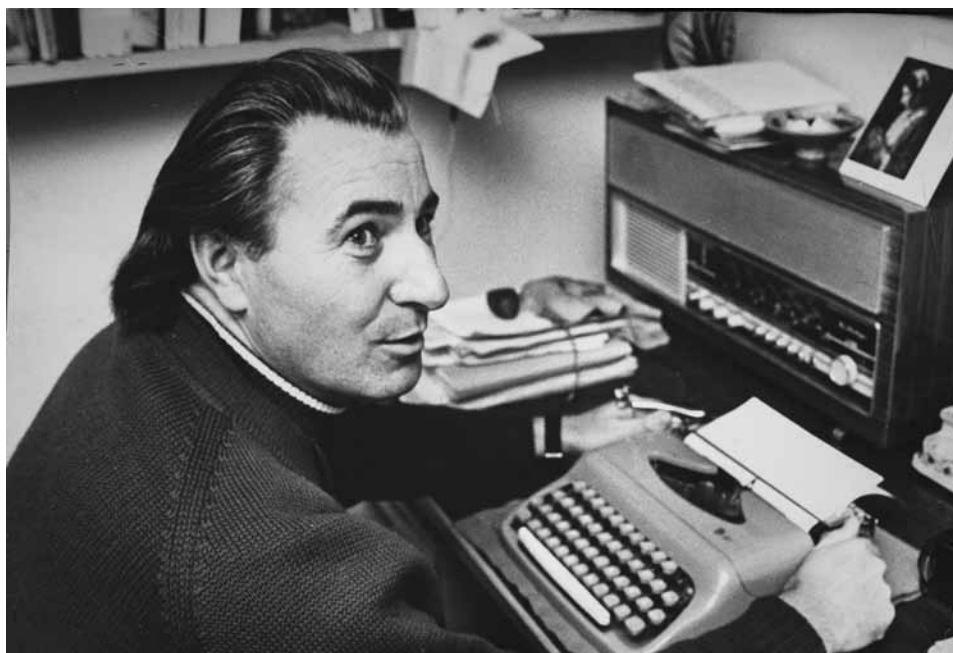
²⁸ Uo., 179–180. Majd hamarosan eljutunk a korabeli közbeszéd legeslegkedveltebb témájához, a fiatalok „nemi erkölcséhez”. Sztorik, beszélgetéstörédek, pletykák és megint pletykák. Uo., 181–182.

²⁹ Uo., 168. Az egyértelmű, hogy Tüskés szinte semmit sem ismer a téma szociológiai-filozófiai irodalmából, és nem is találkozott senkivel (szerkesztővel, kézirat-olvasóval), aki erre fölhívta volna a figyelmét. Persze magyar fordításban nem is állt rendelkezésre szinte semmi.

is megjelennek. Milyen lesz az ő irodalmuk? Hogy fog kifejeződni abban Pécs? És most már idézhetjük a minden bizonnyal hangsúlyosnak szánt mondatot: „Pécs művészeti élete több ponton sugárzó, útmutató példa, hogy nem csak a fővárosban, hanem vidéken is lehet maradandó és csak a városra jellemző, egyéni színezetű értéket létrehozni.”³⁰ Igen, de ehhez még a Budapest–vidék szembeállításán is fölül kellett emelkedni. *És amikor ez sikerült, akkor nyíltak meg a kapuk a lap nagy virágkora előtt.*³¹

³⁰ Uo.

³¹ Ez a hisztérikus szembenállás, presztízsküzdelem a leginkább a Pécsi Dózsa–Ferencváros meccsek körül volt érezhető. Az utolsó jelentős ilyen meccsre (véleményem szerint) 1972. május 28-án került sor, amikor a pécsiek 3:1-re nyertek. Ilyenkor az ünneplés és az önünneplés (a provinciális városi/kisvárosi büszkeség) az egekbe csapott. (Máté már az első percben gólt lőtt, később le is igazolta a Fradi; visszatekintve azt mondhatjuk, hogy a Fradi ekkor már erőteljesen közeledett a maga aranykorának vége felé, bár még játszott Albert, Branikovits és Kú.)

Tüskés Tibor